

A vojvodinai földmunkás mozgalom története

III. közlemény

A világháború forgatagából új tapasztalatokkal és eszmékkel meggazdagodva tért vissza szülőföldjére a földmunkásság. Az európai összeomlásból egy új társadalom gondolatának csiráját hozta magával. Ezt a gondolatot akarta elültetni és kiterelvényesíteni szűkebb hazájában. A forradalom vihara felrázta a világ dolgozó népét és az orosz földosztás mintájára csakhamar mindenütt követelni kezdték, hogy a föld azé legyen, aki megmunkálja. Ennek a mozgalomnak hatalmas hullámverése elől az uralkodó osztályok és a kormányok kénytelenek voltak meghátrálni. Több országban gyors ütemben fogtak a földosztásokhoz, hogy elejét vegyék a föld népe komolyabb formájában megnyilvánuló mozgalmának. Az agrárreformokkal sikerült elhallgattatni a forradalmi követeléseket és ezt a szélsőséget használták fel az uralmon lévők pozíciójuk megerősítésére. Az engedelményeket lassan-lassan korlátozták és csakhamar mindent visszavonva napirendre tértek az egész ügy fölött.

Az agrárreform indoklása jellemző az akkori viszonyokra. A Narodna Enciklopédia írja: „Az agrárreform az új állam nacionalizálása mellett gátat akar vetni a földmunkásság bolsevista hatásokat feltüntető mozgalmának.” (St. Stanojević). A zombolyai Csekonics gróf kb. a következő szavak kíséretében osztotta fel földjét: „Itt vagyok. Eljöttem megmutatni, hogy nem vagyok az az ember, akinek hittetek. Nem vagyok munkásnyúzó, mint a többi, hanem barátotok, testvéretek, adok nektek földet. A saját földemből, a saját testemből hasítok ki nektek. Ha sokat nem is adhatok, mert nekem is csak annyi van, hogy szűkösen megélhettek, mégis adok abból a pár ezer holdból, amelyet öccimmel együtt keserves munka árán szereztünk meg. Mondom, sokat nem adhatok. Ti sem kívánhatjátok minden vagyonomat.”

Ezek a szavak eléggé megvilágítják az akkori viszonyokat. A tömeghangulattól megszeppent gróf Csekonics tényleg osztott földet Nova Crnja község határában. 180 földmunkás kapott fejenként 400 négyszöglet. Ezt az ajándékot, mivel szerződést nem kötöttek, a nova crnjaiak hét év múlva busásan megfizették. A gróf úr hét év múlva bepörölte őket és az akkori magas földárak szerint kíméletlenül behajtotta rajtuk utólagosan támasztott követeléseit.

Vojvodina az új államkeretben különleges helyet töltött be. Mint agrárvidéknek elsőrendű jelentősége van az országban és a többi országrészek ezen a téren messze elmaradnak mögötte. Így földmunkásmozgalomról főképen Vojvodinában lehet szó.

Az új állam megalakulása különböző munkásmozgalmi áramlatokat hozott össze. A háború előtt Szerbiában fejlett gyárparól nem lehetett beszélni. Kimondott jellegzetes ipari mozgalom nem volt. Szlovéniában a németországi revizionista eszmék hatása

alatt veszítette el harciaságát. A horvátországi mozgalom a monarchia idejében hasonlított az oroszországihoz, mivel itt is hosszú időn keresztül csak illegálisan működhetett. Boszniában, a félgymati elnyomás miatt a legharciasabb volt. E különböző áramlatokból összetevődő munkásmozgalomhoz csatlakozott Vojvodina munkássága is. A többi tartományok mozgalmi minden tapasztalat híjával voltak a földmunkások szervezését és irányítását illetően; így Vojvodinai földmunkássága teljesen önmagára volt utalva. A szervezés nem a munkásmozgalom új központjából, Beográdból, hanem az ipari munkásságra támaszkodva, Subotícáról indult ki.

Háború után a még létező földmunkás szervezetek egymástól függetlenül, szerves egység nélkül működnek 1920-ig. Ekkor csatlakoznak az újonnan megalakult jugoszlávai földmunkásszövetséghez. De a szövetség rövid életű. Az uralkodó osztály 1921-ben elindított rohama az alig megalakult szövetséget megszünteti.

az agitáció teljesen lehetetlen volt. Júliusban megszületik az államvédelmi törvény, melynek értelmében a szervezeteket feloszlatják,

A falvakban felbomlanak a földmunkáscsoportok. A novízsádi munkáskamara jelentése szerint 1923-ban már nem volt szervezett földmunkás (A munkásmozgalmi gócpontokban, m. pl. Subotícán azért még kisebb csoportokban léteztek.)

Az agrár-termelés rövidéletű lendületének visszahanyatlása is súlyosbította a földmunkásság helyzetét. A háború utáni konjunktúra idején a jugoszláv agrártermelésben is emelkedés mutatkozott mindaddig, amíg a belföldi piac meg nem telt. 1924 után a piac szűknek bizonyult, de a kezdetleges termelőeszközökkel rendelkező vojvodinai búzatermelés nemzetközi téren már nem veheti fel a versenyt az USA vagy Kanada termelésével és így az 1924-ig tartó lendület megtorpan. Ettől az időponttól kezdődik az agrártermelés válsága. (Ugyanekkor a világ agrártermelésében már válság van.) Ez a krízis kisebb-nagyobb, de alapjában véve nem nagy jelentőségű fellendüléseken keresztül napjainkig tart. Kimondott agrárjellege miatt természetesen Vojvodina szenved leg többet a válságtól.

Az agrárválságot fokozta még a belföldi piac szállítóeszközeinek magas tarifája. Így pl. 1925-ben 100 kg búza ára Apatinban 200.— dinár, Debárban 580.— dinár, kukorica Apatin 50.— Makarszkában 375 — dinár, árpa Apatin 100.—, Cetinje 500.— din., bab Apatin 100.—, Kriva Palanka 750.— dinár, burgonya Senta 45.—, Ulciny 375.— dinár, kukoricaliszt Senta 150.— dinár, Ma-

„Marx a 19 század egyik legzseniálisabb gondolkodója. Hatása felmérhetetlen. A szociális reformok Marx eszméinek az eredményei. A szellemi áramlatokra a kormányok politikájára, mindenre hatást gyakorolt a marxizmus. Még az egyházakban, a művészetekben és a filozófiában is érezhető a hatása. A szociálista gondolat felmerül mindenütt és megveti a sarkát. Marxé az érdem, hogy tanaival mindezt a vajudást és fejlődést előkészítette“. Masaryk.

karszka 450.— dinár, zsír Noviszád 23.— dinár, Ulciny 45.— dinár, Metkovic 46.—, Nis 40.— dinár. Ugyanekkor a búza ára hatalmasan esett; 100 kg 1924-ben 460.—, 1925-ben 200—250.— dinár volt.

A vojvodinai földmunkásság helyzetének romlásához hozzájárult még az agrárreform igaztalan végrehajtása is. Az 1925-ös hivatalos kimutatások alapján a noviszádi, petrovgrádi és yrsaci agrárhivatalok területén 194 nagy és középbirtok volt 750 ezer 292 katasztrális hold földdel. Ebből 1924 végéig összesen 299 ezer 124 holdat osztottak fel 76 ezer 622 család között. 169 ezer 617 hold jutott 61 ezer 378 helybéli (vojvodinai) szegény családnak, vagyis családonként $2\frac{3}{4}$ hold, míg 11 ezer 733 dobrovoljac családnak 96 ezer 632 hold, azaz családonként $8\frac{1}{4}$ hold jutott. Ezenkívül 4.552 telepes családnak 31 ezer 780, vagyis családonként 7 holdat osztottak ki.

Az adatokból látható, hogy a vojvodinai földmunkásság nem kapott semmit, mert az a 61 ezer 378 család is megmaradt félproletárnak. (Ezek kizárólag szlávok.) A magyar földmunkásság nem kapott semmit, ezzel szemben az őt foglalkoztató nagybirtok jórészt megszűnt. Tehát ahelyett, hogy a helybéli proletáriátus kielégítésével javítottak volna Vojvodina földmunkásságának helyzetén, a dobrovoljacok és telepesek betelepítésével, a szegény néprétegeket mégjobban felduzzasztották.

Az agrárreform ilyen elintézése okozta jórészt a vojvodinai földmunkásság kivándorlását. Jugoszláviából 1924-ben kivándorolt 17 ezer 238-ból Vojvodinára esett 8 ezer 48, azaz 46.7%, Horvátország-Szlavóniára 4 ezer 47, azaz 23.5%, Dalmáciára 3 ezer 3 azaz 17.4%, Szerbiára 1.076 azaz 6.2%, Szlovéniára 664, vagyis 3.8%, Bosznia-Hercegovinára 230, azaz 1.3%, Crna Gorára 172, vagyis 1%.

A kivándoroltakból szerb-horvát-szlovén 8525, azaz 49.4%, német 4239, azaz 24.6%, magyar 4.218, vagyis 24.4%, román 149, vagyis 0.9%.

A kivándorolt németek és magyarok legnagyobb részét Vojvodinából valók.

Az agrártermékeket feldolgozó gyáripár szintén nagyot nyatlott ebben az időben. A malomipar kapacitásának csak 27% használta ki, míg ugyanakkor a többi gyárak (spiritusz, olaj, tészta, kender stb.) egész sora szűnt meg dolgozni. Az 1924-ki válságból kilábolni akaró nagybirtokosok igyekeztek racionalizálni, amivel jobban emelték a munkanélküliek számát. Már az 1923/24-es időkben állandó munkanélküliségről lehet beszélni.

Az agrárválság és a földmunkássággal szemben alkalmazott erőszakoskodások megtették hatásukat. A kereset nagy mértékben csökkent. A részesek keresete aratásban a háború előtti 1/8-ról 1/12-re, a kukorica megmunkálásánál pedig 1/3-ról 1/5-re esett. A munkaviszonyok megmaradtak a háború előtti formában. Az 1922-ben meghozott munkásvédelmi törvények előírták ugyan, hogy

Adjátok vissza a szónak erkölcsi tartalmát, nemzeti súlyát és emberi hitelét!
(A marosvásárhelyi találkozó jelszava.)

rendeletet kell kiadni a földmunkásság szociális biztosítására vonatkozólag, de ez a rendelet még ma sem született meg. A munkanélküliség folyton nőtt, a nincstelen földmunkások mind nagyobb tömege került a legnagyobb nyomorba.

A vojvodinai földmunkás sokkal jobban nyomorog mint más vidéken élő társa. Itt nincsenek fűrésztelepek, nincsenek állami munkák. Bányavidékünk sincs. Jugoszlávia többi részében a falvak sokkal patriarkálisabb jellegűek, mint Vojvodinában és a földmunkásság (amennyiben lehet kimondottan földmunkásról beszélni) nincs annyira magárahagyatva, mint Vojvodina faluvárosáiban.

Ilyen viszonyok közepette indul meg újra a vojvodinai földmunkásság szervezkedése. A jugoszláv földmunkásszövetség feloszlátása után a szubotikai csoport tovább működött. Később ennek kezdeményezésére Szentán is szervezkedni kezd a földmunkásság. Az 1925 szeptemberében megindult Szervezett Munkást novemberben Beográdból Szubotícára hozták. A lap felhívására egymás után alakultak a földmunkáscsoportok. Adán, Moholon, Petrovoselon, Stari Becsejen, Padejon, Topolán, Szomborban, Noviszádon. Ebben az időben a földmunkásszövetség ideiglenes központja Szuboticán van. Innen irányítják a szervezkedést az egész országban. A szervezkedés folytatódik. 1926-ban Csantaviren, Kevi-szálláson, Mali Igyoson, Sztara Moravicán és Gornya Muzslán alakulnak csoportok. De ugyanekkor, hasonlóan a háború előtti időhöz, elkezdődik a földmunkásmozgalom újabb kálváriája. A földmunkásság nagy lendületű szervezkedését nem nézhették tétlen a hatóságok és megkezdődtek az ilyenkor már szokásos intézkedések. Topolán, ahol a legerősebb volt a földmunkásmozgalom, betiltják a szervezetet. 1927 február 19-én a hatóság lefoglalja a Szuboticán székelő földmunkásszövetség egész irattárát és vagonját azzal az indoklással, hogy a szövetségnek nincsenek elismert alapszabályai. Ezt a módszert a falvak hatóságai is követték és a szép fejlődésnek induló földmunkásmozgalom, amely már eredményeket is tudott felmutatni gazdasági harcában, újra szétforgácsolódott. A falvak földmunkásainak helyzete ismét rosszabbodott, a napszámok ebben az évben 18—20 dinárt tesznek ki. Októberben a központ újból megkezdí működését és utána a falvak csoportjai is felújulnak. A decemberi községi választásoknál már életképes a földmunkásmozgalom. Ezt legjobban a petrovoszeloi és moravicai földmunkások választási győzelmei bizonyítják.

A moravicai munkás-paraszt blokk képviselőtestülete hasznos szociális intézkedéseket léptetett életbe. A közmunka robotját megszüntették, ezeket a munkálatokat munkanélküliekkel végeztették rendes díjazás ellenében. A munkanélküliek segélyezésére, minden 9 holdon felüli birtokkal rendelkező gazdára 2 kiló buza adót vetettek ki holdanként. A szegénysorsú szülők iskolaköteles gyermekeit a község ingyenesen látta el tankönyvekkel és ruhával. A vagyontalan munkások számára házhelyek kiosztását határozták el és erre a célra az agrárreform céljaira lefoglalt uradalmi földből igényeltek megfelelő területet. A földmunkásság

körében a munkanélküliség már ebben az időben katasztrófális méreteket kezdett ölteni. Hogy milyen viszonyok uralkodtak, ki-tűnik az alábbi statisztikából:

(1928 február)

Község	laksók száma	nincstelenek száma	5 holdon aluli birtokok	napszám	munkanélküli
B. Topola	18.000	6.000	500	18—25	5000
St. Moravica	8.649	960	300	20—30	3000
Telecska	4.000	400	200	18—25	1500
Bezdan	9.024	1.538	267	20—30	1500
N. Becsej	9.900	6.000	1.500	20—30	5500

Vojvodinában 34.124 a munkanélküli földmunkások száma. A nyomor mély nyomokat hagyott ezek életében, mert a 20—30 dináros nyári napszámából senki sem gyűjthetett télire valót.

A Szuboticán 1928 február 5-ére tervezett földmunkás-kongresszust a hatóság betiltja. A kongresszus helyét átteszik Beogradba, de ott is hasonlóképen betiltják. A kongresszus helyett az összegyűlt kiküldöttek konferenciát tartanak.

Ebben az évben már az első hónapokban újabb csoportok alakulnak Nova Kanyizsán, Bukvátyon, Bajsán, Gunarason, Ada-Nedicsevon, Ada-Szveticevon, Mol-Bogarason, Feketicesen, Csurogon, Bajmokon, Szentá-Gunarason. Ekkor a szövetségnek 31 csoportja van 4.299 taggal.

A falvakon egymásután tartottak munkanélküli gyűléseket, amelyeken a munkanélküliek felszegélyezésére sürgős és hathatós intézkedéseket követeltek. Már márciusban összeültek Szuboticán az aratási munkabérek megtárgyalni. Az összejövetelen képviseltette magát Ada 5. Szentá 3, Nova Kanyizsa 2, Mol, Szt. Becsej, N. Becsej, B. Gradiste, Noviszád, Kevi, Gunaras, Mali Igyos, Szevticevo, Novoszelo, Paesir, Bogojevo, Topola, Telecska, Feketics 1—1 kiküldöttel. Az aratási alampunkabérek a következőkben állapították meg: Minden katasztrális hold termésének levágása, kötözése és keresztberakása után a fizetendő rész 150 kilógramm buza. Minden 6 hold után két kocsi szalma és ellátás. Ellátás fejébe jár 12 kg 2-es liszt, 5 kg 0-ás liszt, ½ kg szalonna, ½ kg zsír, ½ kg száraz disznóhús, 5 kg burgonya. 1 kg bab és 20 dinár konyhapénz. Ezenkívül még minden munkaadó köteles 3 hold harmados kukoricát adni részesének. Ezzel szemben a gazdák a munkanélküliséget kihasználva sokkal alacsonyabb béreket kínáltak. Lendvai József, B. Topolán, akinek 12 kaszásra volt szüksége, a következő aratási szerződést ajánlotta: Minden kaszás 6 láncot vág, tartozik behordani és csépelni tizenkettő részért, ami a legjobb esetben 110 kilógrammnak felel meg. A részesek tartoznak 15 dináros napszámért saját kosztjukon 50 lánc

A személyes használatra szánt tárgyacskák sündisznót csinálnak az emberből, minden ilyen tárgyacska egy tüske, amitől nem lehet az emberhez hozzáférni.

GLADKOV

kukoricát kapával elültetni. A muhart és herét saját koszton 10 dinár napszámért levágni, ugyanannyiért az épületeket megtapasztani és a trágyát kihordani.

Ezekből látható, hogy a földmunkásság és a földbirtokos réteg között az ellentétek már kora tavasszal kiéleződtek.

Szakács Gábor

.....

Míg torkom megszakad

*Én már nem sírhatok többé magamnak,
Nem szerethetek többé gondtalan;
Nincsenek olyan csókos hatalmak,
Mik áradnak, zúgnak parttalan . . .
Szívem játékért nem loholhat
Világzengető viharban.
Nekem végtelen nótát dalolt csak
Egyről, mindig egyről az életem:
Hogy az irgalmatlanság torkának rontsak,
Ezt parancsolta inség és értelem.
Szemem előtt gyermekek bukdácsolnak,
Kik tiszta szobában sose mosakodtak.
Mindnek olyan csuda sok rongya van
És mindnek olyan gyöngye csontja van.
Szülőik robottól tönkrevérve,
Minden vagyonuk egy élet keserve.
Az ő útjukról el nem szökhettek.
Ott tart már minden. Éhség és becsület.
Ott tart proletáranymom könnye
És proletárgyermekem sikolya.
Szörnyűségek riadnak körbe-körbe,
S ők nem bújhatnak sehova
Úgy hajt csattogó fogakkal a rémség,
Köröttem nyomorodás vijjog, mint a véresék,
Arculesap a véres forgatag,
Támadásra hajt éhség és becsület
Ordítnom kell, míg torkom megszakad.
Elveszítjük mind a láncokat.
Rívók és siratók megkapják részüket.*

Laták István

.....

Az egyszerű gondolatok nehezen honosulnak meg az emberek agyában, mert az emberiség évszázadok óta egy hamis és ravasz bölcsélet ködében élt, amelve az élet urainak szükségük volt, hogy a napjainkban csúnyán nyilvánvalóvá lett és semmiféle álbölcsélettel, sem hazugsággal el nem takarható társadalmi és osztályellentéteket és a belőlük eredő borzalmakat, szégyent és gyalázatot eltakarják, hogy az ilyen ellentétek kibékíthetlenségét véka alá rejtseék. *Gorkij.*